

О. О. Тарабукін, С. О. Ігруніна

НОВІ МАТЕРІАЛИ ДО АРХЕОЛОГІЧНОЇ КАРТИ ОЛЕВСЬКОГО РАЙОНУ НА ЖИТОМИРЩИНІ

До обігу вводяться нові матеріали розвідок на території Олевського району, що дозволяє доповнити археологічну карту регіону.

Ключові слова: пам'ятки, археологічна карта, розвідки, кам'яні хрести.

Тривалий час на території Олевського району Житомирської області археологічних робіт не проводилось. З налагодженням пам'яткоохоронної справи в області і утворенням відповідних структур з'явилась можливість для систематичного вивчення її регіонів, зокрема й Олевського району. Відділом археології обласної інспекції з охорони культурної спадщини при управлінні культури і туризму облдержадміністрації упродовж 2005–2009 рр. епізодично проводились археологічні розвідки на теренах зазначеного району. Роботами охоплено території та околиці більше 10 населених пунктів: м. Олевська, сс. Ковальово, Лопатичі, Кишин, Озеряни, Артинськ, Варварівка, Рудня–Бистра, Зубковичі, Копище, Майдан Копищенський. У результаті виявлено 13 нових археологічних пам'яток. Крім цього, розпочато роботи по виявленню та вивченню поховальних комплексів доби пізнього середньовіччя і нового часу. Старовинні кладовища з численними кам'яними хрестами та надмогильними каменями зафіксовані на піщаній дюні в с. Копище, на кладовищі в с. Озеряни, у лісі біля с. Майдан Копищенський. Загалом на території району виявлено 27 кам'яних хрестів. Цікавий хрест з латинськими написами початку XVII ст. зафіксовано у межах право-

славного храму в м. Олевську. Нижче наводимо опис обстежених об'єктів.

І. Археологічні об'єкти

Ковальово–І. Залишки поселення доби неоліту за 650–700 м на схід від с. Ковальово північніше сільського кладовища, на території Зольнянської сільської ради.

Виявлено 09 липня 2007 р. Займає північний пологий схил піщаного підвищення лівого берега р. Уборть. Висота над рівнем води близько 1,5–2,4 м. Поверхня задернована, раніше розорювалася. У центральній частині та вздовж північного схилу підвищення в напрямку із кладовища до річки проходить польова ґрунтова дорога. Розміри: 110×35 м (0,38 га).

На поверхні та оголеннях польової ґрунтової дороги знайдено крем'яну пластинку, скребок на відщепі, уламок кінцевого скребка на краю пластини, скол, а також фрагмент стінки ліпної посудини.

Лопатичі–І. Поселення епохи бронзи – ранньозалізного віку за 450–500 м на південний схід від південної околиці с. Лопатичі, на території Лопатицької сільської ради.

Виявлено 02 квітня 2008 р. Займає північно–західний пологий схил піщаного підвищення надзаплавної тераси правого берега р. Уборть. Висота над рівнем заплави складає близько 3,9–4 м. Поверхня задернована, раніше розорювалася. Край тераси частково поріс деревами та чагарником. У південно–східній частині проходить підземна лінія зв'язку. Розміри: 150×45–60 м (близько 0,9 га).

На поверхні та оголеннях піщаного ґрунту зібрані уламки ліпного посуду, а також окремі фрагменти кружального посуду XVIII–XIX ст.

Білокоровичі–Перга–І. Залишки поселен-

ня доби бронзи за 4,8–4,9 км на північний захід від с. Білокоровичі, на території Білокоровицької сільської ради.

Виявлено 02 квітня 2008 р. Займає вершину та південно–західний пологий схил піщаного підвищення правого берега р. Перга. Висота над рівнем води близько 1,2–1,8 м. Поверхня поросла трав'янистими рослинами. У східній частині знаходиться дот періоду Великої Вітчизняної війни. Розміри: 135×40–45 м (близько 0,60 га).

На поверхні зібрані уламки ліпного посуду та крем'яні відщепи.

Білокоровичі–Перга–II. Залишки поселення доби бронзи за 4,7–4,8 км на північний захід від с. Білокоровичі, на території Білокоровицької сільської ради.

Виявлено 02 квітня 2008 р. Займає південно–західний пологий схил піщаного підвищення правого берега р. Перга. Висота над рівнем води близько 1,8–2,4 м. Поверхня поросла трав'янистими рослинами. Розміри: 65×30 м (0,19 га).

На поверхні зібрані уламки ліпного посуду, крем'яна пластинка, відщеп, а також окремі фрагменти кружального посуду доби пізнього середньовіччя.

Кишин–I, I-a, I-b. Сліди поселення доби неоліту та епохи бронзи за 1,2–1,3 км на північний схід від північної околиці с. Кишин, на землях запасу Кишинської сільської ради.

Виявлено 15 квітня 2008 р. Займає вершину та північно–східний пологий схил піщаного пагорбоподібного підвищення серед заболоченої місцевості лівого берега безіменного струмка (ліва притока Олевської канави, басейн р. Уборть). Висота над рівнем води близько 1,6–2,5 м. Поверхня переважно оголена, частково задернована. У центральній частині вздовж лісу проходить польова ґрунтова дорога. Знахідки поширені на ділянці від лісу в напрямку до річки на трьох піщаних підвищеннях і займають площу, витягнуту із південного заходу на північний схід приблизно на 310 м при ширині 45–60 м (близько 1,86 га).

На поверхні та оголеннях піщаного ґрунту зібрані уламки ліпного посуду епохи бронзи, а також крем'яні відщепи та пластинки зі слідами обробки.

З північно–східного боку пагорба у напрямку до струмка спостерігаються два невеличких піщаних дюноподібних підвищення, на яких зібрані археологічні артефакти. Місцезнаходження умовно названі Кишин–I–а та I–б.

На поверхні зібрані фрагменти ліпного посуду з рослинними домішками в глиняному тісті, крем'яні пластинки та їх уламки з ретушованими краями, скребок на відщепі, а також фрагмент кружальної посудини доби пізнього середньовіччя.

Кишин–II. Поселення епохи бронзи за 1,0–1,1 км на північний схід від північної околиці

с. Кишин, на землях запасу Кишинської сільської ради.

Виявлено 15 квітня 2008 р. Займає східний пологий схил невисокого піщаного підвищення серед заболоченої місцевості лівого берега безіменного струмка (ліва притока Олевської канави, басейн р. Уборть). Висота над рівнем заплави складає близько 1,8–2,2 м. Відстань від струмка становить близько 150–200 м. Поверхня задернована, частково розорана. Північно–західна частина покрита змішаним сосново–березовим лісом. Розміри: 100×45–50 м (близько 0,5 га).

На поверхні та оголеннях піщаного ґрунту зібрані уламки ліпного посуду та крем'яну пластинку.

Кишин–III. Окремий курган за 2,0–2,1 км на північний схід від північної околиці с. Кишин, на території Кишинської сільської ради.

Виявлено 15 квітня 2008 р. В глибині соснової посадки на піщаному підвищенні правого берега Олевської канави (права притока р. Уборть) виявлено невеликий курган. Насип низький, майже напівсферичної форми. Висота – 1,1 м, діаметр 11–14 м. Поверхня задернована, поросла сосновими деревами. Ровиків не спостерігається. Площа кургану становить приблизно 11×14 м (0,0154 га).

Кишин–IV. Курганний могильник у лісі за 2,0–2,1 км на північний схід від північної околиці с. Кишин та за 550–600 м на південь від автодороги Київ–Ковель.

Виявлений 15 квітня 2008 р. Займає невисоке ледь помітне піщане підвищення. Раніше територія могильника була покрита сосновим лісом. Поверхня задернована, поросла трав'янистими рослинами. Могильник складається із трьох насипів напівсферичної форми висотою 1,0–1,3 м, діаметром 10–14 м. Відстань між курганами становить близько 26–60 м. Насипи курганів частково пошкоджені під час вирубки лісу. На одному з них спостерігаються лисячі нори. На поверхні курганів та прилеглий до них території археологічних артефактів не зафіксовано.

Озеряни–Кладовище. Курганний могильник на сільському кладовищі, що біля південної околиці с. Озеряни, території Новоозерянківської селищної ради.

Виявлений 22 квітня 2008 р. Займає північно–східну частину кладовища. В чагарниках зафіксовано три кургани із кам'яними обкладками в основі. Насипи напівсферичної та куполоподібної форми висотою до 1,6 м, діаметром 6–7 м. Поверхня задернована, поросла деревами і чагарниками.

На території кладовища також зафіксовані надмогильні пам'ятники у вигляді кам'яних хрестів.

Артинськ–Кладовище. Сліди поселення епохи бронзи – раннього заліза простежені за 850–900 м від північно–західної околиці с. Ар-

тинськ та за 45–50 м на північ від сільського кладовища, на землях запасу Тепеницької сільської ради.

Виявлено 03 березня 2009 р. Займає вершину піщаного підвищення правого берега безіменного струмка (права притока р. Уборть). Висота над рівнем води близько 7–10 м. Поверхня розорюється, зайнята хмільниками. У північно-західній частині вздовж краю лісу проходить польова ґрунтова дорога. Розміри: 100×35–40 м (близько 0,4 га). На поверхні зібрані уламки ліпного посуду.

Варварівка-I. Поселення епохи бронзи за 600–650 м на північ від с. Варварівка, на території Рудне–Бистрянської сільської ради.

Виявлено 24 березня 2009 р. Займає вершину високого мисоподібного підвищення правого берега р. Уборть. Висота над рівнем води складає близько 10–13 м. Поверхня задернована, місцями розорюється, зайнятагородами. Північна частина пошкоджена ямою, з якої вибирали пісок. В стінках ями культурний шар не простежується. Розміри: 110×35–40 м (близько 0,44 га).

На поверхні та ріллі зібрані уламки ліпного посуду, а також окремі фрагменти кружальної кераміки доби пізнього середньовіччя і нового часу.

Варварівка-II. Поселення епохи бронзи за 400–450 м на північ від с. Варварівка, на території Рудне–Бистрянської сільської ради.

Виявлено 24 березня 2009 р. Займає вершину високого підвищення правого берега р. Уборть. Висота над рівнем води становить близько 12–15 м. Поверхня задернована, місцями розорюється, зайнятагородами. Розміри: 170×45–50 м (близько 0,85 га).

На ріллі зібрані уламки ліпної кераміки, крем'яні сколи, а також окремі фрагменти кружального посуду доби пізнього середньовіччя і нового часу.

Рудня–Бистра-I. Поселення епохи бронзи біля західної околиці с. Рудня–Бистра за 90–100 м на південний захід від господарського двору, на території Рудне–Бистрянської сільської ради.

Виявлено 13 квітня 2009 р. Займає північно-східний пологий схил піщаного підвищення правого берега р. Лукавка (ліва притока р. Уборть). Висота над рівнем води близько 3,4–3,7 м. Поверхня переважно задернована, раніше розорювалася. У південно-східній частині зайняте городом. Розміри: 115×35–42 м (близько 0,48 га).

На поверхні та ріллі зібрані уламки ліпного посуду, а також окремі фрагменти кружального посуду і уламок шлаку доби пізнього середньовіччя та нового часу.

II. Кам'яні Хрести

М. Олевськ, вул. Свято-Миколаївська. В центральній частині міста на церковному погості та зовнішній стінці Миколаївської церкви

у 2005 р. виявлено два кам'яних хрести.

Хрест № 1 знаходиться майже за 1 м від стіни храму. Виявлений 12 липня 2005 р. Виготовлений із граніту світло-сірого кольору. Розміри: висота – 0,78 м, ширина 0,29–0,33 м, товщина 0,15–0,27 м. Перехрестя завдовжки 0,56 м, завтовшки 0,15–0,20 м, завширшки 0,18–0,20 м. На поверхні ззовні на рівні перехрестя та нижньої частини продубльовано рельєфне зображення, а на фронтальній стороні – вирізьблене зображення 4-кінцевого хреста.

Хрест № 2 вмурований у стінку праворуч від входу в храм. Виявлений 16 листопада 2005 р. Виготовлений із граніту темно-сірого кольору. Розміри: висота – 0,90 м, ширина 0,30–0,32 м. Перехрестя завдовжки 0,59 м, завширшки 0,25–0,26 м. Плечі ледь похилі донизу, кінці рамен напівовальні. Ззовні по всій поверхні збереглося вирізьблене зображення 4-х кінцевого хреста та напис латинською мовою у вісім рядків: «INSPTE / RNAME MMRIAMMA / TRIKRCEM / HANC / STATU / 1618 / МАКА».

С. Озеряни. На сільському кладовищі біля південної околиці села 28 квітня 2008 р. виявлено 13 кам'яних хрестів різних форм і розмірів. На багатьох написи і зображення відсутні. За браком часу детально вивчений лише один хрест латинського типу, на якому зафіксовані написи. Знаходиться у північно-західній частині кладовища. Орієнтований на схід. Розміри: висота від рівня землі – 1,24 м, ширина – 0,22–0,23 м, товщина – 0,19–0,23 м. Перехрестя завдовжки 0,62 м, завширшки 0,24–0,26 м, завтовшки 0,12–0,17 м. Плечі рівні, кінці рамен підпрямокутної форми. На східному боці зображення вирізьбленого хреста та написи у шість рядків, які важко прочитати.

С. Зубковичі. На сільському кладовищі у північно-східній частині села 13 серпня 2009 р. виявлено 1 кам'яний хрест.

Хрест знаходиться у західній частині кладовища. Розміри: висота від рівня землі – 0,80 м, ширина – 0,23–0,25 м, товщина – 0,11–0,13 м. Перехрестя коротке, завдовжки 0,40 м, завширшки 0,26–0,27 м, завтовшки 0,08–0,09 м. Написів і зображень на поверхні не спостерігається.

С. Копище. Житель с. Копище В.К. Снігур (1946 року народження) розповів, що біля церкви у 50–60-х рр. ХХ ст. були старовинні поховання. На поверхні землі було видно надгробки у вигляді вертикально вкопаних у землю кам'яних брил, плит та кам'яних хрестів. На той час кам'яних хрестів було чимало. До нашого часу вони не збереглися. Під час огляду 12 жовтня 2009 р. вдалося виявити вертикально вкопані та лежачі кам'яні брили різноманітних форм переважно без написів. На одному зафіксовано дату 1842 р., а на іншому – вирізьблене зображення хреста незвичайної форми.

С. Копище. Старовинний могильник із

кам'яними хрестами на піщаній дюні у західній частині села.

Оглянуто 12 жовтня 2009 р. Займає невеличке піщане підвищення правого берега р. Уборть. Висота підвищення становить близько 0,8–1,0 м. Поверхня переважно оголена, місцями задернована, покрита трав'янистою рослинністю. На поверхні знайдено уламок ліпної посудини. У південно–західній частині підвищення виявлено 4 кам'яних хрести та уламки ще одного. У двох місцях ділянки з хрестами оточені дерев'яною огорожею. На відміну від інших хрестів, вони низькі і мають короткі рамена.

Хрест № 1 знаходиться у південно–західній частині підвищення. Виготовлений із граніту темно–червоного кольору. Орієнтований по лінії північний захід – південний схід. Рамена короткі. Розміри: висота – 0,46 м, ширина – 0,16–0,18 м, товщина – 0,11 м. Перехрестя коротке, завдовжки 0,33 м, завширшки 0,19–0,20 м, завтовшки 0,13 м. Написів і зображень на поверхні не спостерігається.

Хрест № 2 знаходиться у південно–західній частині підвищення неподалік хреста № 1. Виготовлений із граніту світло–сірого кольору з жовтуватими прошарками. Орієнтований по лінії захід–схід. Рамена короткі. Розміри: висота – 0,36 м, ширина – 0,16–0,17 м, товщина – 0,12 м. Перехрестя коротке, завдовжки 0,26 м, завширшки 0,13–0,14 м, завтовшки 0,12–0,13 м. Написів і зображень на поверхні не спостерігається.

Хрест № 3 знаходиться у південно–західній частині підвищення неподалік хреста № 1. Виготовлений із граніту світло–сірого кольору. Вріс у землю до середини перехрестя.

Хрест № 4 знаходиться у південно–західній частині підвищення дещо осторонь інших хрестів. Виготовлений із граніту світло–сірого кольору. Лежить, покритий землею до рівня перехрестя.

С. Майдан–Копищенський. Старовинний могильник із кам'яними хрестами у лісі за 1,5–1,6 км на північний схід від села.

На місце могильника вказав житель с. Копища В.К. Снігур. У місцевого населення щодо походження могильника існує дві версії. За однією з них могильник був заснований войовничими варягами, які по р. Уборті переправляли на північ здобуті під час військових дій здобич і багатства. Тих, хто вмирав на цій землі, ховали на вказаному могильнику. За іншою версією, на цьому місці зустрілись дві весільні групи, які йшли з різних сіл. За традицією ніхто нікому не міг поступитися, оскільки це вважалося поганою прикметою, що в подальшому житті призводило до негативних наслідків. Внаслідок тривалих перепалок, як правило, чоловіки переходили до більш жорстких форм протистояння – бійки, у якій зазвичай з того чи іншого боку хтось гинув. Саме на цьому місці було засновано спеціальне кладовище, де за хрис-

тиянським звичаєм поховали загиблих у бійці чоловіків.

Обидві наведені вище версії щодо походження могильника, на нашу думку, необгрунтовані.

Могильник оглянуто 12 жовтня 2009 р. Займає західний схил високого піщаного підвищення надзаплавної тераси правого берега р. Уборть. Займає ділянку витягнуту вздовж схилу із півночі на південь. Поверхня задернована, поросла сосновим лісом та мохом. У межах кладовища зафіксовано 7 кам'яних хрестів, вертикально вкопані брилу та плиту. Опис хрестів розпочнемо із найкрупнішого.

Хрест № 1 досить масивний, знаходиться у північній частині могильника. Виготовлений із граніту темно–сірого кольору. Орієнтований по лінії захід–схід. Рамена короткі. Розміри: висота – 0,92 м, ширина – 0,26–0,35 м, товщина – 0,22–0,24 м. Перехрестя коротке, завдовжки 0,55 м, завширшки 0,23–0,28 м, завтовшки 0,18–0,24 м. Написів і зображень на поверхні не спостерігається.

Хрест № 2 знаходиться у північно–західній частині могильника. Лежить на землі. Виготовлений із граніту темно–сірого кольору. Рамена короткі, одне з них пошкоджено. Розміри: висота – 0,65 м, ширина – 0,22–0,25 м, товщина – 0,23 м. Перехрестя коротке, завдовжки 0,44 м, завширшки 0,20–0,22 м, завтовшки 0,20 м. Написів і зображень на поверхні не спостерігається.

Хрест № 3 знаходиться у північно–західній частині могильника. Похилений вбік. Виготовлений із граніту темно–сірого кольору. Орієнтований зображенням на південний схід. Рамена короткі. Розміри: висота – 0,68 м, ширина – 0,18–0,20 м, товщина – 0,19–0,21 м. Перехрестя коротке, завдовжки 0,34 м, завширшки 0,20 м, завтовшки 0,17–0,18 м. Ззовні на рівні перехрестя вирізьблене зображення 4–кінцевого хреста.

Хрест № 4 знаходиться у південно–східній частині могильника. Виготовлений із граніту світло–сірого кольору. Орієнтований по лінії захід–схід. Рамена короткі. Розміри: висота – 0,68 м, ширина – 0,19–0,23 м, товщина – 0,12–0,13 м. Перехрестя коротке, завдовжки 0,35 м, завширшки 0,21–0,24 м, завтовшки 0,08–0,12 м. Написів і зображень на поверхні не спостерігається.

Хрест № 5 знаходиться у південно–східній частині могильника. Лежить на землі. Одне рамено відбите.

Хрест № 6 знаходиться у південно–західній частині могильника. Невеликий, дещо похилений. Вріс у землю до рівня перехрестя. Виготовлений із граніту світло–сірого кольору.

Хрест № 7 знаходиться у південно–західній частині могильника. Невеликий, дещо похилений набік. Вріс у землю до рівня перехрестя. Виготовлений із граніту світло–сірого кольору. Ззовні на рівні перехрестя вирізьблене зображення 4–кінцевого хреста.

Безпалько І. М. Щоденник н/с Поліської експедиції історії техніки АН УСРР, 1936 р. / І. М. Безпалько // НА ІА НАНУ, ф. ШМК, № 2, с. 12.

Гурин М. Ф. Древнее железо белорусского поднепровья (I тысячелетие н. э.) / М. Ф. Гурин. — Минск: Наука и техника, 1982. — 384 с.

Колчин Б. А. Чёрная металлургия и металлообработка в Древней Руси (домонгольский период) / Б. А. Колчин // МИА. — 1953. — № 32. — 257 с.

Коробкин В. А. Углежжение (теория и практика) / В. А. Коробкин, под ред. М. А. Павлова. — Свердловск—М.: Металлургиздат, 1948. — 340 с.

Очерки по истории древней железообработки в Восточной Европе / Н. Н. Терехова, Л. С. Розанова, В. И. Завьялов и др. — М.: Наука, 1997. — 388 с.

Північна експедиція ІА НАН України: Матеріали і дослідження. Вип. 1: Поселення між Ходосівкою і Лісниками. Дослідження 2003 р. — К., 2007. — 264 с.

Петраускас А. В. Ремесла та промисли сільського населення Середнього Подніпров'я в IX—XIII ст. / А. В. Петраускас. — К.: КНТ, 2006. — 200 с.

[Попов] Коваль Богдан: Кузнечная традиция Руси. Древесный уголь / Богдан [Попов] Коваль // [Электронный ресурс] <http://www.kuznya.kiev.ua/doc/coal.htm> (від 24.10.2012).

Рыбаков Б. А. Ремесло Древней Руси / Рыбаков Б. А. — М.: Изд-во Академии Наук СССР, 1948. — 803 с.

Radwan M. Interpretacja odsłoniętych miclerzy swietok-rzyskich / M. Radwan. — КНKM, R. VII. — 1959. — № 3. — S. 476.

А.А. Тарабукин, С.А. Игрунина

НОВЫЕ МАТЕРИАЛЫ К АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ КАРТЕ ОЛЕВСКОГО РАЙОНА НА ЖИТОМИРЩИНЕ

Продолжительное время на территории Олевского района Житомирской области археологические работы не проводились. С налаживанием памятникоохранного дела в области и созданием соответствующих структур появились возможности для систематического изучения её регионов, в частности и Олевского района. Отделом археологии областной инспекции по охране культурного наследия при управлении культуры и туризма областной государственной администрации на протяжении 2005–2009 гг. эпизодически проводились археологические раз-

ведки на территории указанного района. В результате выявлено 13 новых археологических памятников. Кроме того, с 2005 г. положено начало выявлению и изучению погребальных комплексов и надмогильных памятников, в частности каменных крестов периода позднего средневековья и нового времени. На территории региона удалось зафиксировать 27 каменных крестов, в том числе с надписями. Среди них наиболее интересным оказался крест XVII в. с латинскими надписями, встроенный в стену православного храма.

Собранные в процессе разведок материалы дополняют археологическую карту региона.

Удалось зафиксировать 27 каменных крестов, в том числе с надписями. Среди них, наиболее интересным оказался крест XVII века, вмурованный в стену православного храма, на котором обнаружены латинские надписи.

Собранные в процессе разведок материалы, в определённой мере, дополняют археологическую карту региона.

A. Tarabukin, S. Igrunina

NEW MATERIALS TO ARCHAEOLOGICAL MAP OF OLEVSK DISTRICT, ZHYTOMYR REGION

For a long time in the Olevskyy district of Zhytomyr region, archaeological works were not carried out. After establishing the preservation work in the area and the creating appropriate structures, a systematic study of Olevskyy district became possible. Department of Archaeology of the Regional Inspectorate for Protection of Cultural Heritage at the Department of Culture and Tourism of the regional state administration, occasionally, during 2005 - 2009 years carried out archaeological researches in the specified area. As a result, it was revealed 13 new archaeological sites. In addition, since 2005, the beginning of the study to identify and examine burial complexes and gravestones, stone crosses of late Middle Ages and modern times. The region managed to record 27 stone crosses, including that one that had inscriptions. Among them, the most interesting was the cross of the XVII century, in the wall of the Orthodox Church, with Latin inscriptions.

Collected materials help to complement the archaeological map of the region.

Рис. 1. с. Озеряни, курган на кладовищі

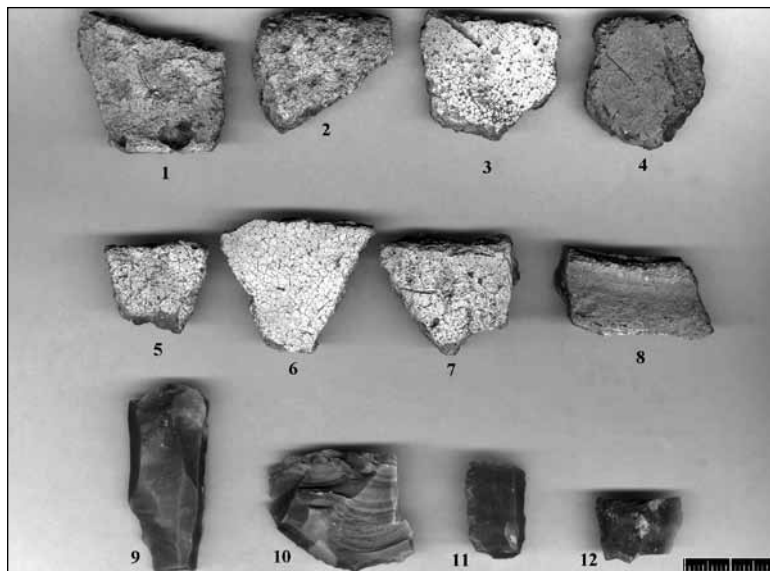
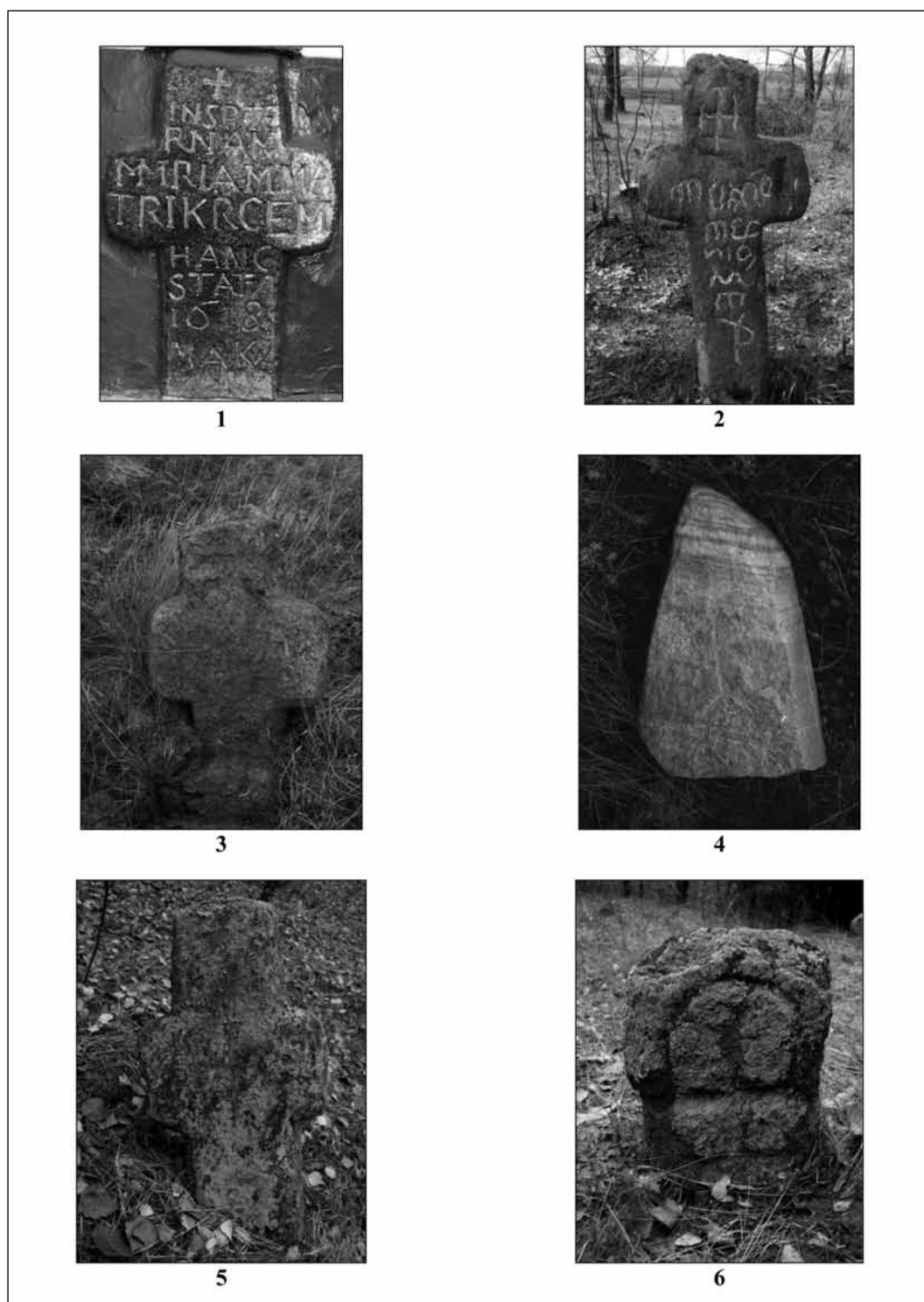

Рис. 2. . с. Кишин, знахідки з пункту І-а та І-б

*Рис. 3. Кам'яні хрести та надгробки Олевського району:
1 – м. Олевськ; 2 – с. Озеряни; 3–4 – с. Копище; 5–6 – с. Майдан Копищенський*